

Wietse Meinardi

Mooier kan ik het niet maken.

Traditie en vernieuwing in de kerkmuziek

Wie in een protestante kerk groot is geworden is vertrouwd met de kerkmuziektraditie waarin gemeentezang een centrale rol speelt. In veel kerken is er een cantorij die liederen in afwisseling met de gemeente zingt en zelfstandig stukken ten gehore brengt. Voor en na de dienst en in de collecte klinkt vaak instrumentale muziek, soms bewerkingen van liederen, soms vrije literatuur van grote componisten. Het orgel is sinds eeuwen hét kerkelijke muziekinstrument, de laatste jaren wordt ook de piano meer ingezet en er spelen geregeld andere instrumenten mee.

Ons liedboek getuigt van die rijke kerkmuzikale traditie: het bevat naast de psalmen liederen uit veel eeuwen en uit veel plaatsen. Melodieën en teksten zijn door vele generaties gelovigen gezongen en ook weer doorgegeven. Deze traditie heeft zich steeds organisch vernieuwd: op gezette tijden verscheen er een nieuw liedboek: er gingen liederen af en er kwamen liederen bij, soms kwamen er nieuwe teksten op graag gezongen melodieën. Rond deze liederen heeft zich een schat aan kerkmuziek ontwikkeld: orgelbewerkingen, voorspelen, vocale muziek voor cantorijen. Deze ontwikkeling gaat door tot op de dag van vandaag: er verschijnt steeds nieuwe muziek in lijn met deze traditie, waarin invloeden uit deze tijd doorklinken, zowel muzikaal als tekstueel.

De laatste jaren staat deze traditie meer en meer onder druk.

Met name in de meer evangelische hoek van de protestantse kerken zingt men steeds meer uit *Opwekkingsliederen*, *Psalmen voor Nu* en bijvoorbeeld *Sela* (allemaal gebaseerd op de muzikale taal van de popmuziek), er speelt vaak een band met solozangers. Er zijn kerken waar men deze muziek zingt naast muziek uit de klassieke traditie, in één dienst speelt dan zowel een band als orgel en piano. *Blended worship* streeft welbewust een menging van stijlen na. Er zijn ook gemeentes waar men de klassieke kerkmuziek inmiddels geheel heeft vervangen door populaire muziekstijlen, het orgel is daar uitgespeeld.

Sommigen pleiten zelfs voor het gebruik van popsongs in de kerk, op teksten die oorspronkelijk niet voor de kerk bedoeld waren.

Het is opvallend hoe snel deze ontwikkelingen zijn gegaan: in slechts 15-20 jaar zijn diverse kerken compleet van kerkmuzikale kleur vershoten. Goed opgeleide en bevlogen kerkmusici kunnen deze ontwikkelingen vaak maar moeilijk meemaken, ze voelen zich geregeld niet erkend om hun deskundigheid en maken soms gefrustreerd de overstap naar een andere kerk. Er zijn ook kerkgangers die zich muzikaal ontheemd voelen.

Argumenten om de muziekstijl aan te passen zijn o.a. dat men wil aansluiten bij de belevingswereld van de gemiddelde kerkganger van nu. Er moeten geen onnodige barrières opgeworpen worden. Er wordt gezegd dat klassieke kerkmuziek niet aansprekend genoeg is en vaak saai gevonden wordt door de jongere generatie. Vaak speelt een grote rol dat men de jeugd niet wil verliezen en dat er daarom direct aansprekende muziek wil laten klinken.

Er zijn veel vragen te stellen bij deze ontwikkelingen.

Is het niet vreemd dat liederen die eeuwen lang gezongen zijn in zeer korte tijd overboord gezet worden?

Heeft wat er voor in de plaats komt wel vergelijkbare blijvende kwaliteit?

Laten alle stijlen zich ongestraft mixen?

Was het niet altijd zo dat de kerken een eigen repertoire hadden dat zich onderscheidde van de volkscultuur? Generaties gelovigen hebben zich de liederen eigen gemaakt en hebben zich zo het geloof 'zich te binnen gezongen', vaak ook repertoire waar men in eerste instantie niet goed bij kon, maar dat later van blijvende waarde bleek.

Moeten we een rijke kerkmuzikale schat met bijzonder veel speciaal voor de kerk gecomponeerde instrumentale en vocale kerkmuziek opofferen omdat we nu bang zijn dat de kerk leegloopt?

Doet de kerk er genoeg aan om nieuwe generaties vertrouwd te maken met haar kerkmuzikale erfenis, bijvoorbeeld bij jeugdwerk, catechese en 'vorming en toerusting'?

Een prominent en gedreven kerkmusicus die zich diepgaand bezig heeft gehouden met bovenstaande ontwikkelingen is Dirk Zwart, componist van veel goed zingbare en welluidende kerkmuziek.

Ter gelegenheid van zijn 40-jarig jubileum verscheen onlangs *Mooier kan ik het niet maken - stokpaarden van een kerkmusicus*. Het is een lezenswaardig en ook prikkelend boek voor iedereen die zich wil bezinnen op stand van zaken in de kerkmuziek. Het bevat interviews, lezingen, artikelen en discussies en het geeft veel achtergronden. Zwart zet aan tot nadenken, geeft meningen goed weer, maar hij kiest ook duidelijk positie. Jammer is dat we in de meer persoonlijke hoofdstukken moeten lezen dat zijn idealen niet altijd zijn uitgekomen en dat dat tot frustratie geleid heeft, wat zich soms uit in een scherpe toon.

Zwart houdt een warm pleidooi voor de klassieke kerkmuziektraditie (die zich wel steeds organisch moet blijven vernieuwen!). Ook benadrukt hij de noodzakelijke kwaliteit van kerkmuziek en geschoolde kerkmusici die daarvoor nodig zijn.

In het hoofdstuk *Botsende culturen* bespreekt hij de opkomst van popmuziek in de kerk. Hij waarschuwt dat we niet te gemakkelijk het kind met het badwater moeten weggooiden op basis van eenzijdige argumenten.

Voor een uitgebreide recensie zie mijn website: <http://www.wietsemeinardi.nl/artikelen.html>

Het lijkt mij goed dat er in heel Nederland kerken blijven die zich doelbewust profileren met klassieke kerkmuziek en zo een waardevolle traditie levend houden, een traditie die daar niet vermengd wordt met muziek uit de popcultuur. Niet omdat het een beter is dan het ander, maar omdat mensen geloof en kerkdiensten heel verschillend beleven.

Landelijk trekken bijvoorbeeld cantatediensten, evensongs en muzikale vespers steeds meer mensen. Een stijlvolle liturgie in een sfeer van rust en verstillings met goed verzorgde kerkmuziek is voor velen wezenlijk.

Ik denk dat er ook in Assen tenminste één gemeente moet zijn die zich nadrukkelijk profileert met klassieke kerkmuziek.

Laten we ons bewust zijn van onze kerkmuzikale schatten en er zuinig op zijn.

Wietse Meinardi, 6 oktober 2021.

Gepubliceerd in het Kerkblad van de Protestantse Kerk Assen 20 oktober 2021.